

Niilo Mäki
INSTITUUTTI

Etsivät-ryhmä

Lasten toiminnanohjauksen

taitojen tukeminen

ryhmässä

Esityksen rakenne

- Mitä on toiminnanohjaus
- Toiminnanohjaus ongelmanratkaisun näkökulmasta
- Toiminnanohjauksen vaikeudet
- Toiminnanohjauksen tukeminen
- Etsivät-ryhmän esittely



Toiminnanohjaus

- Sateenvarjokäsite prosesseille, jotka ohjaavat ajattelua ja käyttäytymistä.
- Toiminnanohjaus = eksekutiiviset tiedot ja taidot.
- Toiminnan suunnittelu, toiminnan eri vaiheiden käynnistäminen, muutoksiin sopeutuminen ja toiminnan tavoitteen mielessä pitäminen.
- Tilanteeseen sopivaa työskentelyä, toimintaa ja käyttäytymistä, jotka yhdessä ohjaavat kohti tavoitteiden saavuttamista.



Toiminnanohjaus

- Toiminnanohjauksen taitoja tarvitaan kaikessa tavoitteellisessa toiminnassa, mutta erityisesti uusissa tilanteissa ja ongelmanratkaisutilanteissa.
- Hyvän toiminnanohjauksen avulla asetetaan tilanteeseen sopivia tavoitteita sekä toimitaan joustavasti ja omaa toimintaa arvioiden.



Toiminnanohjaus ongelmanratkaisun näkökulmasta

- Etsivät-ryhmän näkökulma toiminnanohjaukseen
- Zelazon (1997) kuvaama ongelmanratkaisun malli painottaa toiminnanohjausta ongelmanratkaisuna
- Ongelmanratkaisu on prosessi, jossa
 - luodaan ensin mielikuva tehtävästä
 - valitaan ongelmanratkaisuun sopiva suunnitelma
 - toteutetaan suunnitelma
 - arvioidaan lopputulosta ja omaa toimintaa
- Arjen tilanteissa toiminnanohjaus ei etene vaihe vaiheelta tai ole tietoista

Ongelmanratkaisun vaiheet



Kuvio 1: Ongelmanratkaisun vaiheet (mukailtu Zelazo ym. 1997)

Toiminnanohjauksen vaikeudet

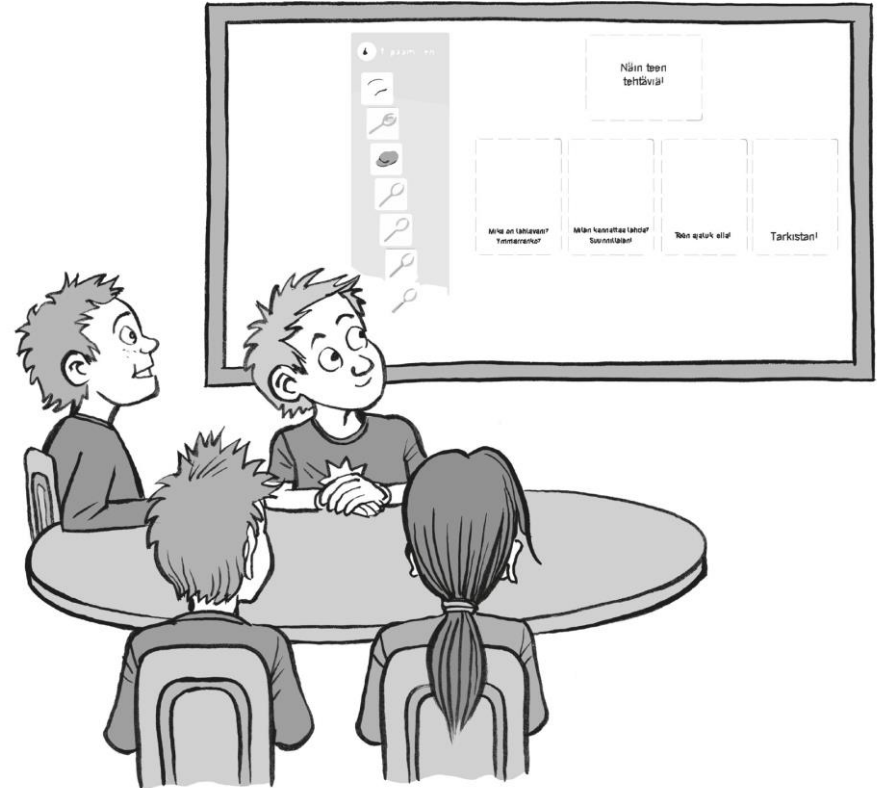
- Ilmenevät arjessa eri tavoin:
 - Vaikeus selvittää toiminnanohjauksen vaiheista
 - Vaikeus ymmärtää tehtävän tavoitetta
 - Opitun soveltaminen uusiin tilanteisiin on vaikeaa → vaikeudet kouluasuoriutumisessa; matematiikka, kuvaamataito, luetun ymmärtäminen...
- Tarkkaavuuden pulmat kytköksissä toiminnanohjauksen pulmiin
- Etsivät-ryhmä tarkoitettu lapsille, joilla on toiminnanohjauksen vaikeuksia ja siihen kytkeytyvää tarkkaamattomuutta ilman ylivilkkautta ja impulsiivisuutta

Toiminnanohjauksen tukeminen

- Järjestetään oppimisympäristöjä, jotka sisältävät toiminnanohjauksen taitoja haastavia tilanteita ja tehtäviä.
- Ohjataan jäsentämään kielellisesti toiminnan kulkua ja päämäärää.
- Opetetaan toiminnanohjauksen vaiheet ja niiden mukaan toimiminen
- Opetetaan opiskelustrategioita, ”miten tulisi oppia?”.
- Aikuinen mallittaa tehtävää puhumalla ääneen oman ajatteluprosessinsa ja suorittaa tehtävän eri vaiheet → kielellistäminen
- Ryhmässä tapahtuva ongelmanratkaisu luo luonnollisia ongelmanratkaisutilanteita, joissa lapset ohjaavat toistensa toimintaa puheella.
- Positiivinen palaute hyvin tärkeää oppimismotivaatiolle! Palaute annetaan hyvin tekemisestä ja on konkreettista.

Etsivät-ryhmä

- Suunnattu 9-11-vuotiaille lapsille, joilla toiminnanohjauksen pulmia ilman vilkkautta...
- ...ja pystyvät ohjattuina tekemään havaintoja omasta toiminnastaan ja arvioimaan itseä hyödyttäviä toimintakeinoja.
- 20 ryhmäkertaa, tapaamiset 1,5 tunnin mittaisia.
- Sama määrä tyttöjä ja poikia, joilla kaikilla on toiminnanohjauksen vaikeuksia.



Ryhmän tavoitteet

- Tavoitteena on toiminnanohjauksen taitojen vahvistuminen:
- Toiminnanohjauksen vaiheiden omaksuminen (toiminnanohjauksen työkalut)
- Oman toiminnan puheella ohjaamisen vahvistuminen (metatiedot ja –taidot)
- Oikea-aikaisen avun pyytämisen oppiminen
- Itsetunnon ja minäpystyvyyden kokemuksen vahvistaminen



Työkalut

- Toiminnanohjausprosessin neljää vaihetta kutsutaan ”työkaluiksi”. Lapsille opetetaan nämä vaiheet.
 - 1) Mikä on tehtäväni, ymmärränkö?
 - 2) Miten kannattaa tehdä? Suunnittelen!
 - 3) Teen ajatuksella!
 - 4) Tarkistan!



Työkalujen opetteleminen

- Kutakin työkalua opetellaan yksitellen
- Aluksi aikuinen mallittaa työkalun käyttöä
- Sitten lapset harjoittelevat työkalua tutulla tehtävällä
→ tehtävätyyppi ei vie liikaa huomiota
- Työkalun harjoittelua tehdään kotitehtävänä
- Tarkoituksena on antaa vahva kokemus siitä, mitä toiminnanohjauksen vaiheet konkreettisesti tarkoittavat



Ajatusmoottori



- Toiminnanohjauksesta puhutaan ryhmässä nimellä ajatusmoottori.
- Ajatusmoottorista keskustellaan ja tuetaan löytämään itse aktiivisesti tilanteita, jolloin ajatusmoottori on ollut käynnissä tai levossa
→ vahvistetaan metatietoja ja -taitoja ja lisätään aktiivista toimijuutta passiivisuuden sijaan.
- Tehtävien ratkaisun kielellistäminen lisää lapsen tietoisuutta kognitiivisista prosesseista. Tämän metakognitiivisen tiedon avulla lapsi pystyy valvomaan omaa toimintaansa tehtävän suorittamisessa.

Oikea-aikainen avun pyytäminen

- Tyypillistä, että ohjeiden ymmärtäminen on kaikille ryhmäläisille vaikeaa
- Lapsen ohjaaminen oikea-aikaiseen avun pyytämiseen tukee metataitojen kehitystä ja toimivuutta → ajatusmoottori on käynnissä



Toistuvuus ja siirtovaikutuksen tukeminen

- Ryhmätapaamiset on vahvasti strukturoitu. Ryhmäkerran ja tehtävien selkeä ja toistuva rakenne auttavat suuntautumaan harjoiteltavaan asiaan. Ennakoitavuus tukee tarkkaavuuden suuntaamista ja jäsentää toiminnanohjausta.
- Taitoja pyritään siirtämään arjen ympäristöihin viikoittaisella kotiharjoittelulla → kotitehtävät
- Keskusteluissa nostetaan esille arjen tilanteita ja toiminnanohjauksen, ajatusmoottorin, näkökulmaa → siirtovaikutus
- Vanhemmille pyritään järjestämään vertaisryhmätapaaminen ja opastamaan heitä ohjaamaan lasta kotona
- Myös opettajien tapaamiset tärkeitä, siirtovaikutus kouluarkeen

Ryhmätapaamisten suunnittelu

- Varataan aikaa ryhmän kokoamiseen. Keskustellaan vanhempien ja opettajien kanssa ja varmistetaan sitoutuminen ryhmään.
- Tapaamiset ovat viikoittaisia, sama aika ja sama paikka.
- Tapaamisissa hyvä olla kaksi ohjaajaa, mahdollisuus havainnoida lapsia ja keskustella heidän kanssaan
- Kutsu lapsille ennen ensimmäistä tapaamista sekä tiedote vanhemmille ja opettajille.
- Materiaalipaketin lisäksi omat kansiot lapsille, jossa säilyttävät Etsivät-ryhmän monisteitaan

Ryhmäkerrat

- Strukturoitu eteneminen. Struktuuria tukevat kuvasymbolit jokaiselle tekemiselle.



- Ohjelmarunkoa kuvasymbolein käytetään jokaisella tapaamisella.
- Ryhmäkerrat etenevät aina samalla kaavalla, jotta toiminta olisi lapsille ennustettavaa ja vapauttaisi resursseja uuden oppimiseen.

Kuntoutuksen vaikuttavuus

- Toiminnanohjauksen ja tarkkaavuuden ryhmäkuntoutuksen vaikuttavuutta on tutkittu esim. TOTAKU- (Nieminen ym., 2002) ja Maltti-kuntoutuksista (Paananen ym., 2011).
- Todettu, että lapset ovat hyötäneet em. ryhmäkuntoutuksesta.
- Etsivät-ryhmän lasten toiminnanohjauksen ja tarkkaavuuden taitojen edistymistä on Niilo Mäki Instituutissa seurattu vanhemmille ja opettajille suunnatuilla kyselyillä. Arvioita kysyttiin ennen ja jälkeen ryhmäkuntoutuksen.
- Koska otoskoko on pieni eikä ole vertaisryhmiä, on syytä suhtautua suuntaa antavina tuloksina.
- Tulokset: Kuntoutuksen jälkeen lapsilla oli vanhempien ja opettajien arvioiden mukaan merkitsevästi vähemmän tarkkaavuuden ja toiminnanohjauksen pulmia kuin aikaisemmin. → Lasten voidaan katsoa hyötäneen Etsivät-ryhmäkuntoutuksesta.

Kultti-Lavikainen, N., Eloranta A-K., Kiianmaa, K., Myllykoski, M., Ropponen, T. & Aro, T. (2017) Kummi 15. Arviointi-, opetus- ja kuntoutusmateriaaleja. Etsivät-ryhmä – Lasten toiminnanohjauksen taitojen tukeminen ryhmässä.

